

Judex ratum firmum habendum esse definiuerit matrimonium, neque quis ab ea sententia appellauerit, etiam matrimonii Defensor abstinere se à iudicii progressu debet; verumtamen ejus est provocare ad Judicem superiorem, cum sententia contra vim matrimonii lata est. Altera sententia si matrimonium similiter irritum declaretur, necesse non est longiori iudicio experiri, & tunc eo finito conjuges, qui interim, dum fervebat iudicium, novas nuptias inire prohibebantur, ad eas transire libere possunt. Semper tamen integrum est, etiam postquam duabus sententiis infirmatum est matrimonium, redintegrare iudicium, quoniam hæ sententiæ vim nunquam accipiunt rei iudicatæ (1).

(1) Cuncta hæc, quæ pertinent ad cognoscendas causas matrimoniales, earumque iudicia expedienda, accurate, lateque explicentur à Benedicto XIV. in *Constit. Dei miseratione* 23. t. 1. ejus *Bullarii* p. 49. ed. Romæ seu Ven. 1758.; quam constitutionem ipse Benedictus memorat in *Const. Si datam* 47. t. 2. *Bullarii* p. 236. & in *Constit. Etsi matrimonialis* 51. t. 4. p. 213.

TITULUS III.

DE INDULGENTIIS ET REMISSIONIBUS.

I. Indulgentiarum fons, & effectus.	IV. Variæ earum species.
II. Indulgentiæ plenariæ, vel partiales.	V. Earumdem finis.
III. Earum concedendarum potestas penes Ecclesiam.	VI. Indulgentiæ pro vivis, & defunctis.

§. I.

Habet Ecclesia thesaurum inexhaustum conflatum ex infinitis Christi meritis, Sanctorumque satisfactionibus (1), unde depromit Indulgentias, quibus remittit pœnas temporales, quas pœnitentes subire, & quibus sua scelera expiare debent. Sacramentalis absolutio veniam peccati tribuit, Indulgentiæ reum

criminis liberant à pœnis temporalibus, in quas æternæ vi sacramenti commutantur (2). Utraque potestas à Christo data Ecclesiæ est (3), & ea usus Apostolus veniam peccati dedit, & pœna solvit Corinthium, quem pridem ab Ecclesia eiecerat (4).

(1) *Extravag. 2. de Pœnit. & remission. int. Communes.* Vide etiam Benedictum XIV. in *Constit. Peregrinantes* 17. §. 4. t. 3. ejus *Bullarii* p. 75.

(2) Non desunt Theologi, qui per indulgentias tolli posse peccata venialia, etiam quoad culpam, existimant, sed hæc valde dubia sententia est, neque sanæ theologiæ rationibus convenit, quod ostendunt Passerinus de *Indulgent. quæst.* 7. n. 82., & Theodorus à Spiritu S. *cod. tract. t. 1. c. 5. §. 1.* Hinc si quæ occurrunt indulgentiarum formulæ, quibus quis à culpa, & à pœna liberari dicitur, ex vel falsæ haberi debent, uti monet Benedictus XIV. de *Synod. dioces. l. 13. c. 18. n. 7.* vel tribuendæ sunt eleemosynariis quæstoribus, quos increpat Clemens V. in *Clem. 2. de Pœnitent. & remiss.* Si quæ autem reperiantur indulgentiæ, in quibus ex. gr. quarta, aut septima pars venialium peccatorum remittitur, qualis est indulgentia data ab Urbano III. apud Du-Cangium *Glossar. med. & infim. Latinit. verb. Indulgentia*, eæ referendæ sunt ad remissionem pœnæ temporalis, & huc illa spectat Urbani indulgentia, uti patet ex ejus verbis, quæ describit Lucas Dacherius t. 3. *Spicilegii* p. 383. ed. Paris cit.

(3) Concilium Tridentinum *Sess. 25. in Decret. de Indulgent.* Confer Theologos, atque inter ceteros, Jueninium de *Sacram. Diss.* 13. *quæst.* 1., qui de vi Indulgentiarum, deque earum concedendarum à Christo Ecclesiæ data potestate contra Lutherum, Zuinglium, Calvinum, ceterosque hæreticos copiose disputat; & consule Amortum *Histor. Indulgentiar.*, & Theodorum à Spiritu S. de *Indulgentiis*, qui latissime de Indulgentiis agunt. Videndæ præterea sunt *les Conférences de Luzon tom. 7.*, ubi multa, & egregia de Indulgentiis occurrunt, & hic porro tractatus nuper in Italicum sermonem conversus descriptus est in *Diario Ecclesiastico Romano Supplemento dell' anno. 1790. per i mesi di Marzo, Aprile, Maggio, & Giugno.*

(4) Apostolus II. ad *Corinth. II.*, quem in Pauli locum vide Chrysostomum *Hom. 4. in 2. ad Corinth. opp. t. 10. p. 454. ed. Paris. indic.* Ambrosium, Anselmum, Thomam, aliosque apud Cornelium à Lapide in *Paul. Ep. 2. ad Corinth. c. 2.*, qui cuncti illum de plenaria indulgentia interpretantur. Præclarum aliud indul-

gentiæ exemplum reliquit Joannes Apostolus, qui juvenem latronem, & homicidam Ecclesiæ restituit, uti narrat Eusebius *Histor. Eccles. l. 3. c. 25. p. 99. ed. Taurin. 1746.* Confer etiam Juvenium *l. c. cap. 2.*, qui illum Pauli locum diligenter expendit.

§. II. Indulgentia vel integram relaxat poenam, vel ejus partem, & ideo vel plenaria, vel partialis est. Jus concedendi indulgentias à Christo datum est Apostolis, eorumque successoribus, quibus potestas ligandi, & solvendi; in qua illud continetur, concessa est. Sed quoniam Episcoporum potestas Romano Pontifici, qui illius exercendæ modum constituit (1), jure suo Pontifices Maximi, pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, sibi plenarias indulgentias reservarunt, ac tantum partiales Episcopis permiserunt (2). Quare unus Romanus Pontifex plenarias indulgentias tribuit, Episcopi tantum partiales; & vero ab ipsis in Ecclesiæ dedicatione unius anni, in ceteris vero temporibus quadraginta dierum indulgentia tribuitur (3). Jure extraordinario, & delegato etiam Presbyteri, imo & inferiores clerici indulgentias elargiuntur; quin etiam interdum Summus Pontifex Vicariis Apostolicis plenarias indulgentias permittit (4).

(1) Confer quæ scripsi in *Prolegomenis c. 2. §. 20. p. 19.* & confer, quem eo loco laudavi, Petrum Ballerinium. Atque huc etiam redeunt ea, quæ supra dixi de Summi Pontificis potestate in Ecclesia universa, deque jure, quod habet, arctandi Episcopalem jurisdictionem. Ex his autem, atque ex ceteris harum Institutionum locis satis patere arbitror, quid ego revera sentiam de Primatu Summi Pontificis, deque ejus in tota Ecclesia potestate. Sed Scriptores Annalium Ecclesiasticorum Florentiæ primum me immerito reprehendunt, quod nimis late hujus Primatus jura explicaverim; deinde aliam mihi sententiam adscribunt, meque immerito similiter laudant, quasi harum Institutionum *l. 1. tit. 3. sect. 1. prim. ed.* Primatus jura arctare voluerim. Præsertim vero appellant §. 14. *not. 6. ejusd. ed.*, ubi egi de judiciaria Summi Pontificis potestate, atque ita hunc locum explicant, quasi negarim, etiam omissis mediis iudicibus ad Ponti-

ficem provocari posse. Sed ego eo loco ne attigi quidem hanc disputationem, quam integram servavi lib. III., ubi ostendam, etiam medio Judice prætermissa, recte ad Primatem totius Ecclesiæ provocari. Ordinarius quidem judicii cursus est, ut gradatim appellatio fiat, ac medius iudex non negligatur, antequam controversia deferatur ad summum omnium Rectorem, cujus iudicium soli Deo subicitur; & huc referendus est Innocentius I., cujus ibi descripsi locum. Sed non inde efficitur, quod Summus Pontifex eodem jure, quo arctat Episcoporum jurisdictionem, ex eaque subtrahit certos Subditos, eodem inquam vocare ad se non possit controversias, & ita de iis rebus agere prohibeantur medi iudices, qui Primatis, cui subsunt, imperio parere debent. Agam ea de re copiose *Libro III.*, ut annalium Scriptores intelligant, mihi de his appellationibus ad Summum Pontificem interponendis fixam esse, certamque sententiam. Primatus autem jura, ut pluribus ostendi harum Institutionum locis, patere confirmo quam latissime, & prorsus assentior Bellarmino, Baronio, Mamachio, Ballerinio, ceterisque similibus doctissimis viris, quorum pluries opera laudavi.

(2) Concilium Lateranense *Can. 62.*, qui canon descriptus est in corpore Juris canonici *cap. 14. de Pœnitent. & remiss.*, Martinus V. in Bulla quæ incipit *Inter cunctas*, quæque approbante Constantiensi Concilio edita est contra errores Wiclefi, & Joannis Hussi, extatque *t. 16. Concil. col. 751. Coll. Labb. ed. Ven. Consule Bellarminum de Indulgent. l. 1. c. 11. controv. t. 2. opp. p. 584. ed. Ven. 1721.*, & Benedictum XIV. *de Synod. Dioces. l. 2. c. 9. n. 7.* Multa etiam, atque præclara de Indulgentiis, deque Summi Pontificis in iis concedendis potestate habet Mamachius *Contra Auctorem opusc. Quid est Papa? Ep. 5. §. 6. t. 2. p. 48. & seq.*, & doctissimus Cardinalis Gerdilius *Confutazione di due libelli contro il Breve Supr. soliditate t. 1. p. 87. & seq.*

(3) *Cap. 14. de Pœnitent. & remiss. Cap. 3. eod. in 6.*

(4) Benedictus XIV. *Constit. Apostolicum 16. §. 25. p. 66. t. 4. Bullarii indic. ed.* Ita etiam Cardinalibus de latere Legatis, qui jussu Summi Pontificis anno Jubilæi aperiunt, clauduntque portas sanctas, plenariæ indulgentiæ permittuntur Benedictus XIV. *Constit. Nemo 23. §. 9. p. 146. & Constit. 26. p. 151. t. 3. cit. ed.* Solent quoque Episcopi, uti monet ipse Benedictus XIV. *de Synod. dioces. l. 5. c. 1. n. 5.*, Saltem cum primam agunt Synodum, plenariam à Summo Pontifice indulgentiam impetrare illis, qui una ex tribus Synodi diebus Ecclesiam cathedralem visitaverint. Quod etiam à Sede Apostolica concedi solet semel in anno ea die, qua Episcopi jussu generalis com-

innio fit in Ecclesia Cathedrali; cum sacræ, ut vocant, *Missiones* habentur; cum Episcopus prima vice Pontificalia exercet in Ecclesia cathedrali, & in insignioribus diocesis Ecclesiis, ea die, qua prima vice cathedralem Ecclesiam, vel aliquam ex Ecclesiis locorum insigniorum diocesis visitat. Similiter ab eadem Sede Apostolica Episcopis bis in anno facultas tribuendi populo Pontificiam benedictionem cum plenaria Indulgentia conceditur.

§. III. Indulgentias ii tantum consequuntur, qui ab omni lethali peccati labe expiati satisfaciunt universis operibus, quæ præscripta sunt ab eo, qui illas elargitus est (1). Fuisse semper penes Ecclesiam potestatem concedendi indulgentias certum est; sed usus hujus potestatis, qui totus ab Ecclesiæ judicio pendet, pro rerum, temporum, personarum ratione multiplex, variusque fuit (2). Initio justæ concedendarum indulgentiarum causæ erant libelli martyrum (3), relictus hæreticorum ad Ecclesiam, imminens in Christianos persecutio, ferventius agendæ pœnitentiæ studium (4).

(1) Vide Bened. XIV. *Const. Accepimus* 6. t. 2. p. 19. *Bullarii laud. ed.* Proponuntur Indulgentiæ contritis, & confessis, sacraque communionem refectis; hinc quæsitum est, num actualis confessio, & sacramentalis communitio necessaria sit, ut quis indulgentiam consequatur. Ea de re variæ sunt intelligentium hominum opiniones; sed omnem dubitationem sustulit Bened. XIV. *Const. Inter præteritos* 21. §. 2. ad 7. p. 99. & seq. t. 3. *ejus Bullar.*, qua definitum est, necessariam esse actualem confessionem, & sacramentalem communionem, ut acquiratur indulgentia, quæ pro confessis, & sacra communionem refectis concessa est.

(2) Consule Papebrochium in *Responsionib. ad P. Sebastianum à S. Paulo respons. ad art. 14. n. 22.*

(3) Ferventibus persecutionibus confessores, qui carceribus detinebantur, libellos dabant ad Episcopos, quos rogabant, ut lapsis pœnitentiam, vel ejus partem remitterent, pacemque darent Tertullianus *ad Martyres* c. 1. p. 137. *ed. Paris 1675.*, Cyprianus *Ep. 11. 21. 22. 23. p. 24. 33. 34. ed. Paris 1666.*, & alibi præsertim libro *de Lapsis*. Videndus ea de re Morinus *de Administr. pœnitent. l. 9. c. 26.* Magna vis erat eorum libellorum, qui valebant etiam jam sedata persecutione, mor-

tisque martyribus, uti recte ostendit Alaspinaeus *l. 1. Observ. 20. p. 52. ed. cit.*

(4) Integrum erat Episcopis pœnitentibus, quorum maximus erat in agenda pœnitentia fervor, & studium, tempus contrahere, ac *de ipsis aliqui humanius cogitare*, uti loquitur Synodus Nicæna *Can. 12. col. 330. t. 1.*, idemque habet Synodus Ancyrana *Can. 2. & 5. eod. t. 1. col. 271. 272. Collect. Harduini.*

§. IV. Labentibus annis invaluit redemptio pœnitentiarum elemosynis, quæ aut in pauperum subsidium, aut in ædificandas, reparandasve ecclesias convertebantur; tum etiam data indulgentia per Missarum sacrificia, aliqua suffragia, vel sacras peregrinationes, aut pia opera, quæ ab Ecclesiarum Prelatis imponebantur (1). Sæculo XI. potissimum in Ecclesiæ dedicatione Indulgentiæ concedebantur (2), eademque ætate tributæ sunt illis, qui captis armis contra infideles Hierosolimitanum iter susciperent (3). Denique Bonifacius VIII. plenam indulgentiam attribuit iis, qui certis vicibus Apostolorum ecclesias visitarent (4), quæ est indulgentia Jubilæi (5), centesimo quoque anno initio constituta, deinceps vero à Clemente VI. vocata ad annos quinquaginta, ab Urbano VI. ad annos tres, ac triginta, à Paulo II. ad annos vigintiquinque.

(1) Hujusmodi pœnarum redemptiones memorant Concilium Triburiense an. 895. *Can. 56. col. 455. t. 6. Collect. Harduini, RATHERIUS Veronensis Orat. synodic. ad Presbyter. n. 9. col. 416. ed. Verona 1765.*, atque alii bene multi.

(2) Benedictus IX., ut tradit Mabillonius *Præf. in sæc. V. Benedictin. n. 109. p. LV. t. 7. edit. Ven. cit.*, an. 1040. indulgentiam tribuit omnibus, qui se ad Ecclesiam S. Victoris Massiliensis recenter dicatam contulissent; eamque indulgentiam concessit Alexander II. in Cassinensis Ecclesiæ dedicatione tum iis, qui tunc præsentibus erant, tum reliquis omnibus, qui per octo continuos dies eo convenirent, uti patet ex *Chron. Cassinens. l. 3. c. 31.* Similis data venia est an. 1098. ab Urbano II. visitantibus Ecclesiam S. Nicolai Andegavensis, quam ipse dicaverat, eodemque modo Calixtus II. an. 1120. dedicatâ Maurianensi prope Stampas Ecclesia, uti narrat Duchesnius *Histor. Franc. t. 4. p. 369.*, annuam peccatorum remissionem in dedicationis anniversario die constituit, quod & consequentes Pontifices præstitērunt.

(3) Alexander II. , ut tradit Malaterra *de Rebus gestis à Roberto Guiscardo Calabriae Duce aliisque l. 2. c. 53. in Schotti Hispan. illustr. t. 3.* , contra infideles in Sicilia pugnantes anno 1063. indulgentiam largitus est, deinde Urbanus II. in Concilio Claromontano an. 1096. *Can. 2. apud Labbæum t. 10. Concilior. Col. 507.* plenam attribuit veniam omnibus, qui captis armis contra infideles irent ad Terram Sanctam, ut eam recuperarent. Quam indulgentiam omnium, quæ plenariæ sunt, antiquissimam putat Cardinalis Thomasius in *Commentar. de Conces. Indulgent. opp. t. 7. p. 126. ed. Rom.* , quam accuratè, & erudite perficiendam curavit Antonius Vezzosius Collega olim meus in Romana Academia, Vir præstans ingenio, doctrina, pietate singulari, mihiq; , dum vixit, amicissimus. Sed alia plenariarum, ut videntur, Indulgentiarum exempla Urbano II. antiquiora sunt apud Schelestratum in *Act. Eccles. Orient. t. 2. diss. 1. c. 5. p. 761. & seq.* , & Amortum *Histor. Indulgent. par. 1. sect. 2. p. 46. ed. Ven. sect. 4. p. 105. & sect. 7. p. 155.* Urbani Indulgentiæ similem; quam S. Bernardus *Ep. 426. opp. t. 1. p. 319. ed. Mabillonii Ven. 1781.* largissimam veniam appellat, Eugenius III. iisdem Crucesignatis imperiit, uti patet ex ipsius Bernardi *Ep. 363. p. 276.* ; quod exemplum & alii Summi Pontifices sequuti sunt.

(4) Centenariam hanc indulgentiam, quæ Jubilæi nomine appellatur, primum à Bonifacio VIII. institutam fuisse, plerique arbitrantur; verum ejus ætate antiquiorem esse, ostendit Jacobus Cajetanus Diaconus Cardinalis S. Georgii ad velum aëreum in *tract. de Centesimo seu Jubilæo anno in Biblioth. PP. t. 25. p. 936. ed. Lugdunen.* Omnium accuratissime, copiosissimeque de anno Jubilæi, sive anno Sancto peculiari opere Romæ edito anno 1775. disserit Cl. Zaccaria.

(5) Hebræi quinquagesimo quoque anno habebant annum Jubilæi *Levit. c. 25.* , & hic porro annus in sacris literis appellatur *annus remissionis, sanctificationis, & quietis.* Annus hic aliquo modo imago fuit Jubilæi, quem postea Romani Pontifices instituerunt. De origine hujus vocis Jubilæi late disputat Calmetus in *Levit. l. c.*

§. V. In concedendis indulgentiis adhibenda est moderatio; quoniam effusa liberalitas pœnitentiam enervat. Itaque ante oculos habenda sunt exempla veterum Patrum, qui respectu habito ad dolorem, atque ad lacrimas pœnitentium indulgentias concedebant (1). Quavis vero de causa dentur indulgentiæ, non eas certe largitur Ecclesia, ut foveat pœnitentium ignaviam, sed ut nostram imbecillitatem erigat, atque excitet (2).

Itaque non desides nos, & ignavos esse oportet, cum vocamur ad cœlestem thesaurum accipiendum; sed omni ope entendum est, ut dignos pœnitentiæ fructus facientes, Deoque pro nostris criminibus satisfaciens studio obsecundemus Ecclesiæ, quæ omnem nobis opemferre conatur, ut æternam gloriam consequamur (3).

(1) Concilium Tridentinum *Sess. 25. in decret. de Indulgent.*

(2) Consule Baronium *ad an. Chr. 1073. n. 71. t. 17. p. 371. ed. Lucae*, Pallavicinum *Histor. Concil. Tridentin. l. 24. c. 12. n. 6.*, Bellarminum *de indulgent. l. 1. c. 12. §. Ad tertium opp. t. 2. p. 587. ed. Ven.*

(3) Consule Juveninum *de Sacramen. dist. 12. qu. 5. c. 5. & qu. 6. c. 1. & 2.*, Baronium *ad an. 1073. n. 71. t. 17. p. 371. ed. Lucae*, Pallavicinum *Histor. Conc. Trident. l. 24. c. 12. n. 6.*, & Benedictum XIV. *Instit. eccles. 53. §. 11.*

§. VI. Prosunt Indulgentiæ tum vivis, tum illis, quos vita defecit, sed his per suffragii, illis vero per absolutionis modum (1). Nunciandæ autem sunt ab Episcopo cum duobus Canonicis, & oblata à Fidelium pietate eleemosynæ, nulla prorsus accepta mercede, colligendæ sunt. Quod sanctissime, & providentissime sancitum est à Synodo Tridentina (2), ut omnes intelligant, hos cœlestes Ecclesiæ thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri. Ideo sublatis sunt eleemosynarum Quæstores, qui suo sæpe abusi munere gravissima Ecclesiæ mala attulerunt.

(1) Confer Benedictum XIV. *Const. Apostolica 19. §. 14. p. 87. t. 3. ejus Bullarii*, & confer etiam, quæ eodem loco laudatur, Leonis X. Constitutionem.

(2) Concilium Tridentinum *Sess. 21. de Reform. c. 9. & in decret. de Indulgent. Sess. 25.*